

Департамент культури, туризму, національностей та релігій
Запорізької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад "Запорізька обласна бібліотека
для дітей "Юний читач" Запорізької обласної ради

Арифметика щастя Олександра Виженка

Інформаційно-методичний матеріал

До 65-річчя від дня народження О. Є. Виженка,
українського письменника, актора, казкаря

Запоріжжя
2023

Арифметика щастя Олександра Виженка. До 65-річчя від дня народження О. Є. Виженка, українського письменника, актора, казкаря : Інформаційно-методичний матеріал / укладач Г. О. Михайлова. – Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач". – Запоріжжя, 2023. – 20 с.

Інформаційно-методичний матеріал присвячено 65-річчю від дня народження видатного літературного діяча Запорізького краю О. Є. Виженка. Видання спрямоване на популяризацію творчості письменника. У методичній розробці надані рекомендації щодо організації бібліотечних заходів, які сприятимуть формуванню національної свідомості й почуття патріотизму, вихованню любові до рідного краю та його історичного минулого, поповненню знань читачів щодо творчих здобутків письменника.

Інформаційно-методичний матеріал містить сценарії заходів для читачів шкільного віку, розроблених бібліотекарями КЗ ЗОБД "Юний читач".

Видання стане в нагоді фахівцям бібліотек та навчальних закладів. Методичні рекомендації також можуть бути цікавими краєзнавцям та шанувальникам творчості Олександра Виженка.

Укладач

Ганна МИХАЙЛОВА

Редагування
та комп'ютерна верстка

Людмила ВЕСЕЛОВА

Відповідальний за випуск

Лариса ДАНИЛОВА

*Через мене ллється усім
добро і сердечна думка...
Можливо, вона комусь допоможе.
О. Виженко.*

Краєзнавство залишається наріжним каменем бібліотечної діяльності. Саме краєзнавча робота надає бібліотекам місцевого колориту та самобутності. Сучасний формат бібліотечного краєзнавства передбачає популяризацію літератури, яка висвітлює сторінки історії рідного краю, його етнічні, мовні, культурні традиції, допомогу у кращому пізнаванні дітьми своїх коренів, популяризацію творчості талановитих людей рідного краю.

Однією з визначних особистостей Запорізького краю є Олександр Євгенович Виженко, дивовижно щира та творчо обдарована людина, з добрим відкритим серцем. Олександр Виженко – український актор, режисер та телеведучий, письменник, казкар, філософ та краєзнавець.

За плечима цієї світлої людини величезна кількість якісних літературних перекладів, дитячих казок та авторських творів для дорослих. Українському читачеві він відомий за книжками "Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів", "Легенди та казки Хортиці", "Абетка для дорослих ще й діток, щоби мовний цвів садок" (написана в форматі тавтограми), "Козацькі забави", "Україна кохання" та ін. На превеликий жаль, він рано пішов у засвіти, що стало для всіх його шанувальників величезною втратою, бо міг би подарувати нам ще чимало чудових творів.

Цього року Олександру Євгеновичу Виженку мало б виповнитися 65 років, тож це гарний привід більш активно звернути увагу юних читачів на творчість визначного землянина.

З цією метою доречно організувати неординарні книжкові виставки. Наприклад, виставку-привітання "Віват, ювіляре!", виставку-знайомство "Дізнайся більше про видатного земляка!", виставку-рекламу "Виженко дарує нам творів розмай", виставку-вікторину "Що? Де? Коли? Шукаємо відповіді в книгах О. Виженка" тощо.

Популяризації творчості видатного земляка сприятимуть такі заходи, як: творчий портрет "Письменник зблизька", автопортретні нотатки "Постать ювіляра", літературна година "Славетний запорожець" тощо. Ґрунтуючись на творах Олександра Виженка, можна запропонувати читачам літературний фреш "Кольори жанрів Олександра Виженка", історико-краєзнавчий мікс "Історія нашого краю: відома і невідома", краєзнавчий телепорт "Незвідані таємниці Запорізького краю", краєзнавче пізнавальне перехрестя "Про що розповідають назви" та ін.

Зацікавлять відвідувачів літературний єралаш "Книжки Олександра Виженка добрі й веселі, знають їх міста і села", бібліорейд "Запорізькі місторії від Оле-

ксандра Виженка", краєзнавчі розвідки з автором "Великий дух малої батьківщини" тощо.

Значне місце в краєзнавчій роботі мають займати краєзнавчі конкурси та місцеві ігри. В нагоді стануть **книжковий летсплей** (запозичення англійського виразу "let's play" перекладається як "давай пограємо") **"Хлопці-запорожці, хлопці-козаки"**. При розробці заходу радимо використовувати книгу О. Виженка "Козацькі забави".

Можна запросити відвідувачів до участі в **краєзнавчому турнірі "Топоніми рідного краю"**, **етнографічній грі "Жили-були дід та баба"**, **краєзнавчо-театральних підмостках "Легенди мого краю"** (інсценізація легенд за мотивами творів О. Виженка), **історико-краєзнавчому пазлі "Запоріжжя – край широкий, степ веселий, люд хрещений"**, **краєзнавчому караоке "Краю мій, оспіваний в віршах"** (пісні на вірші О. Виженка), **фольк-посиденьках "Творчі смаколики від Олександра Виженка"** та ін.

Пропонуємо вам ознайомитись з деякими розробками фахівців нашої бібліотеки.

Творчий портрет "Письменник зблизька"

До заходу варто оформити виставку творів О. Виженка, які ведучі демонструють у ході розповіді, а також розмістити у залі його портрет.

Перша ведуча: Олександр Євгенович Виженко народився 10 вересня 1958 року в Полтаві. Закінчивши вісім класів, пішов працювати на завод, потім служив на флоті. Під час служби заохотився до читання, щоб здійснити свою мрію – стати актором. А щоб зробити мрію реальністю у 1981 році вступив до Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені Карпенка-Карого, де здобув вищу освіту за спеціальністю "актор". По закінченні навчання, у 1985 році був зарахований актором до трупі Запорізького академічного театрі молоді. Працював тут протягом 27-ми років. За роки служіння сцені Олександр Євгенович зіграв близько 50 ролей. Серед них: Поприщин у виставі "Нотатки божевільного", Бенволіо в постановці "Ромео і Джульєтта", божевільний глядач в інсценуванні "Тринадцять ножів у спину революції", Жан Баяр у спектаклі "Публіці дивитися заборонено", Білогубов у виставі "Прибуткове місце", Хірін у постановці "Ювілей", льотчик в інсценуванні "Маленького принца", Поскіно в спектаклі "Романтики" тощо. Крім того, Олександр Євгенович здійснив кілька режисерських постановок, серед яких: "Нотатки божевільного", "Тринадцять ножів у спину революції", "Маленький принц". А ще свого часу у Запорізькому театрі ляльок з успіхом йшла вистава за його п'єсою "Козацька сила".

Друга ведуча: Історична земля, Запоріжжя, Хортиця з часом надихнули Олександра Євгеновича на письменницьку діяльність. Цей час письменник згадував так: *"У серпні 1985 року я приїхав до Запоріжжя і почав працювати актором у Запорізькому театрі юного глядача. До цього в мене вже було написано кілька п'єс для дитячих те-*

атрів (свій літературний шлях почав саме як драматург), і мріяв створити п'єсу для малечі про запорозьких козаків.

Матеріал до п'єси збирався важко, бо тема, м'яко кажучи, на той час була під певною забороною; тоді-то й виникло в мене бажання написати для дітей книгу про запорозьких козаків, напівсерйозну, напіввеселу, напівказкову, але історично правдиву. Тільки в січні 1990 року взяв у руки олівець і написав назву книги "Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів...". У своїй книзі я використовую історичні пісні, думи, дідівські перекази, записані в свій час такими істориками та етнографами як Д. Яворницький, Я. Новицький, П. Куліш та інших. Щоб передати подих української стихії, своєрідним взірцем слугує для мене думка М. В. Гоголя, яку він оголосив у листі до О. Й. Смірної у 1847 р.: "Не будуть живі мої образи, якщо я не збудую їх з нашого матеріалу, з нашої землі, так, що кожний відчує, що це з його ж тіла взято... ось вам сповідь літературної праці моєї...".

Перша ведуча: Перша частина книги "Історії запорозьких козаків для веселих дітлахів" вийшла друком у Запоріжжі у 1992 році. Вона витримала кілька перевидань та увійшла до шкільної програми. Важливий внесок у збагачення українського лексикону малюків зробила "Весела азбука" Олександра Виженка, де кожній літері присвячується віршик, кожне слово якого починалося саме з неї. Скільки дітей виросло на цих книжках! І багато хто купував новинку від автора вже своїм!!! дітям. Так, великий майстер слова своїми книжками вабив дітей різного віку у дивовижний світ добра, краси та життєвої правди. Герої казок Виженка – це діти, які пізнають світ, знайомляться з поняттями добра і зла, справедливості, дружби і, звичайно ж, стають учасниками дивовижних пригод.

Друга ведуча: Того ж 1992 року Олександр Євгенович стає переможцем міжнародного конкурсу молодих письменників "Гранослов – 92". З цього часу він вже працює не лише як актор, але й як письменник. З-під його пера виходять друком книги: "Легенди та казки Хортиці" (2000 р.), "Козацькі забави" (2005 р.), "Байки запорозькі" (2012 р.) та ін. У 2008 році Олександр Виженко записує цикл авторських радіоказок, які з успіхом транслювались в ефірі місцевого телеканалу. Пише Виженко і вірші, деякі з яких у співавторстві з українськими композиторами стають піснями. Зокрема, черкаський музичний гурт "Спів Братів" зняв кліп на його пісню "Очі Небесної сотні" (звучить запис пісні).

Перша ведуча: Як письменник, Олександр Виженко відносив себе до української містичної школи, започаткованої Григорієм Сковородою. Олександр Євгенович писав вірші, драматичні твори, епіграми, сонети, красиві метафоричні притчі, дарував дітям казки, легенди про Запоріжжя і Хортицю. 2017 року на "Книжковій толоці" у Запоріжжі відбулась презентація ще однієї книги автора – "Хлопчик-Укропчик", а також прем'єра вистави, створеної за її сюжетом. Про створення цього твору автор казав так: "Саме життя, драматичні події в милій Україні, свідками яких ми всі стали в останні три роки, подарувало мені Хлопчика-Укропчика. Він прийшов дуже вчасно для

мене особисто, для моїх рідних і друзів, вірю, що й для цілої Батьківщини. *"Вік живи – вік учись"*, – повчає народне прислів'я. *Життя вчить кожну свідому людину, кожного з нас головному: як-то важливо цінувати тепло родинного кола, берегти злагоду, нести у світ дружність – цеглинку для добробуту громади. А коли виникає потреба, – розумом своїм, силою духа свого ставати на захист всього того, що для тебе є дорогим і священним. Хлопчик-Укропчик проклюнувся в моїм серці паростком благородної сили, яка ніколи й нікому на дасть на поталу ворогові Материну свою, волю народу свого, мир у хаті своїй і на подвір'ї своїм".* І в цій книзі справді переплелися захоплюючі пригоди, правда життя та любов до України.

Друга ведуча: Загалом Майстер написав близько 135 казок. До речі, на youtube можна знайти їх у виконанні автора. Крім дитячих казок у творчому доробку Олександра Євгеновича є й серйозні фольклорні дослідження, написані в унікальному авторському стилі. Зокрема, дослідницька праця "Україна кохання" побудована на українському фольклорі. Вона стала спробою автора розповісти сучасникам як українці ставилися до кохання у духовному і тілесному аспектах. Олександр Євгенович показав Любов такою, якою вона є. Майстер слова розкрив тему сексуальності українців. Тут немає місця сорому, невинності та непорочності, тут усе по-справжньому. Але, водночас, кожне слово пронизане любов'ю. Унікальне переплетення фольклорних мотивів і гарного поетичного слова з гарячою темою роблять цей твір яскравим та незабутнім. Книга набула широкого розголосу. Журналісти охрестили автора "Батьком української Камасутри", а сам твір "першою українською еротичною енциклопедією".

Перша ведуча: Літературна спадщина Олександра Виженка включає й унікальні авторські переклади. Зокрема, яскравим явищем у літературі стали його "Сонети пана Шекспіра". В передмові автор пише: *"Коли я подивився на творчу спадщину Шекспіра з позиції перекладача, він миттєво став для мене першоджерелом, Космосом, неповторним Словом. Я читав сонети Шекспіра, як щирі душевні замальовки, і малював словами картини мого сердечного відгуку. Це немов бесіда з людиною, яку стрів на дорозі Долі, в котрій відчув глибоку спорідненість і з якою здружився до скону своїх днів. Кожен день на полі Шекспіра я не розпочинав праці, не відчувши його духовну присутність".* Переклади шекспірівських сонетів у виконанні Виженка справді чудові. У передмові до видання письменник звертається до свого читача: *"Шановний читачу! Я зробив спробу донести сонети Шекспіра, що подарували мені величезну насолоду, які - переконаний! - ти розділиш зі мною, і, беручи той чи інший сонет, сприймати-меш його, наче ароматну квітку, яка подарує тобі незабутній солодкий нектар спорідненості".*

Друга ведуча: У 2014 році Олександр Виженко разом із сином Артемом зробив повний еквірітмічний переклад українською мовою понад 200 пісень "Бітлз". Еквірітмічний – це переклад тексту романсу, пісні тощо на іншу мову, при якому мовленнєві наголоси відповідають акцентам і ритму музичної фрази. Унікальність цього перекладу дозволяє виконувати пісні синхронно з оригіналом. Частину цих перекладів взяв

до свого репертуару той же черкаський гурт "Спів братів". (*Звучить одна з пісень у виконанні гурту*). До слова, у Виженка є також цікаві переклади пісень шведського гурту "АББА".

Перша ведуча: Олександр Виженко ділився історією рідного краю не лише у своїх книжках та п'єсах. Починаючи з травня 2015 року письменник, обравши собі псевдонім Санько Сито, читав свої казки у авторській телевізійній передачі "Казки за-порозькі від Санька Сита" на каналі "Суспільне Запоріжжя". Про ці казки Олександр Євгенович завжди казав: *"Казки запорізькі – це казки, які були насправді"*.

Друга ведуча: Так, Олександр Виженко бачив світ по-своєму і намагався розпо-вісти про це читачам. Його поезія багатогранна, діапазон творів надзвичайно широ-кий: поезія, пісні, проза, притчі, казки та авторські легенди, абетка, переклади. У своїх творах автор не прагнув досягти досконалості форм. Найважливішу суть для нього складав зміст і прояв власного досвіду. Саме він був для нього джерелом натхнення. Своїх героїв Виженко змальовував колоритною українською мовою, використовуючи фольклорні жанри: пісні, думи, бувальщини, небилиці.

Перша ведуча: 26 грудня 2018 року митець пішов з життя, залишивши після се-бе великий спадок та добру пам'ять. Ми завжди будемо згадувати Олександра Євге-новича Виженка як світлу, просвітлену людину, яку всі любили. Він жив за своєю арифметикою щастя – на кожную добру справу відгукувався щонайменше двома щирими починами. Він міг будь-кого зарядити своєю енергією, джерелом якої було кохан-ня. Тільки людина, яка щиро любить життя, природу, дітей, дружину і світ, могла з таким жаром творити і ділитися своєю творчістю зі світом.

Друга ведуча: Кажуть, людина жива, поки про неї пам'ятають. А це означає, що улюблений письменник українських дітей і дорослих житиме ще багато років. Він жи-тиме у своїй багатій творчій спадщині, яка наповнена добротою, витонченістю та муд-рістю дивовижного світлого казкаря, який ще зовсім недавно звертався до нас: *"Дорогі друзі! Мені, як творцю, завжди було цікаво намагатися прочитати той чи інший си-мвол, знак, "закодувати" в метафору чи алегорію пережите і зрозуміле серцем. П'ятнадцять років я йшов до Істини поодиноці (без Майстра йти цією дорогою шале-но важко!), і всі ці роки, час від часу, у моєму серці, як у поштовій скриньці, я виявляв короткі, як телеграми, фабули – дар "невідомого" Кореспондента. Я міг медитувати над кожною фабулою день, тиждень, місяць, але рано чи пізно у світ проливалася за-писана рукою нова казка, притча, вірш чи байка – мої скарби. Притчі, казки та філо-софські вірші я називаю силаїзмами. Цим словом називав свої твори український філо-соф, мій земляк Григорій Сковорода. Вірю: мої силаїзми – той серцевий місток, який поєднує мене з духовною спадщиною великого містика. Осмислення та передача пос-лань, робота душі та серця підвели мене одного разу до того рубежу, де вмирає один і народжується інший... Смак життя нової людини я намагаюся передати у нових творах. Тепер притчі та казки стали моїми головними посланнями, з якими я зверта-юся до світу. Радий, якщо вони торкнуться струни Ваших сердець.*

З коханням, Олександр Виженко".

Краєзнавчі сходинки

"Книжки Виженка добрі і веселі, знають їх міста і села"

Перший ведучий: Добрий день, дорогі наші читачі та шановні гості! Наша сьогоднішня зустріч присвячена творчості людини, про яку можна сказати: "Талановита людина – талановита у всьому". Мова йде про представника Запорізької дружньої команди письменників, тобто нашого земляка. А ще він був актором, поетом, перекладачем, казкарем та дуже любив рідний край. Це – Олександр Євгенович Виженко. Олександр Виженко народився 10 вересня 1958 року в Полтаві. Закінчивши вісім класів, пішов працювати на завод, потім служив на флоті. Під час служби Олександр Виженко захопився читанням, щоб здійснити свою мрію – стати актором. У 1981-1985 роках Олександр Євгенович здобував фахову освіту у Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені Івана Карпенка-Карого. З 1985 по 2012 роки він працював у Запорізькому академічному театрі молоді. Поставив кілька вистав і зіграв близько 50 ролей.

Другий ведучий: Паралельно з роботою в театрі Олександр Євгенович писав поезії, пісні, прозу, притчі, казки та авторські легенди, робив переклади. У 1992 році він став переможцем міжнародного конкурсу молодих письменників "Гранослов". Олександр Виженко є автором книжок "Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів", "Легенди та казки Хортиці", "Абетка для дорослих ще й діток, щоб мовний цвіт садок", "Козацькі забави", "Крилатий вовк", "Живиця-чудовиця", "Байки запорозькі", "Хлопчик-Укропчик" та ін. Ми впевнені, що з деякими з цих творів ви вже знайомі, а про інші дізнаєтеся під час нашого заходу, коли здолаєте наші краєзнавчі сходинки "Книжки Виженка добрі і веселі, знають їх міста і села". Отже, ділимося на команди-курні аби визначити найрозумніших і найдотепніших джур і починаємо змагання.

Сходинка 1. Чи уважні ми читачі й читачки

Перший ведучий: На 1-ій сходинці вам треба розмістити наведені фото в хронологічному порядку та розповісти про письменника відповідно цим фотографіям (*фото у додатку № 1*). Курінь, який раніше впорається із завданням і повідомить про це дзвоником, першим розпочне відповідати. Максимальна кількість балів – 9 (по 1 балу за кожне правильне фото). Кожна помилка веде до втрати 1 балу. Курінь суперників може заробити 1 бал, якщо виправить допущену суперником помилку. Якщо все зрозуміло, розпочинаємо. (*Проводиться 1-е випробування*). Дякую всім учасникам! Уважності вам не позичати! Рахунок після 1-ої сходинки (*оголошує результати*).

Другий ведучий: Україна – це земля козаків. І я гадаю, немає жодного українця, якого б не цікавили козацька історія та звичаї. (*демонструється відео "Козаки"*). Вже багато століть гуляють вітри на полях колишніх козацьких баталій, сумом обвівають могили полеглих за Вкраїну козаків. З покоління в покоління про ці події складаються

та передаються перекази, легенди, казки. Вони живуть поруч із нами, цвітуть вічною красою з її моральними засадами, вчать розрізняти в житті добро і зло, правду і кривду, радять, як треба правильно чинити в житті, щоб залишитись чесним і щирим перед людьми і собою. Отже, не дарма ми бачили на екрані славних лицарів – козаків. Багато літературних творів тісно пов'язані з історією нашої держави. Не оминув цю тему і Олександр Виженко. Історична земля, Запоріжжя, Хортиця надихали Олександра Євгеновича на письменницьку діяльність. Цей час він згадує так:

Олександр Виженко: *(читає в образі письменника)* У серпні 1985 року я приїхав до Запоріжжя і почав працювати актором у Запорізькому театрі юного глядача. До цього в мене вже було написано кілька п'єс для дитячих театрів (свій літературний шлях почав саме як драматург) і мріяв створити п'єсу для малечі про запорозьких козаків. Матеріал до п'єси збирався важко, бо тема, м'яко кажучи, на той час була під певною заборонаю; тоді-то й виникло в мене бажання написати для дітей книгу про запорозьких козаків, напівсерйозну, напіввеселу, напівказкову, але історично правдиву. Тільки в січні 1990 року взяв у руки олівець і написав назву книги "Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів...". У своїй книзі я використовую історичні пісні, думи, дідівські перекази, записані в свій час такими істориками та етнографами як Д. Яворницький, Я. Новицький, П. Куліш та інших. Щоб передати подих української стихії, своєрідним взірцем слугує для мене думка М. В. Гоголя, яку він оголосив у листі до О. Й. Смірної у 1847 р.: "Не будуть живі мої образи, якщо я не збудую їх з нашого матеріалу, з нашої землі, так, що кожний відчує, що це з його ж тіла взято... ось вам сповідь літературної праці моєї...".

Перший ведучий: Перша частина книги "Історії запорозьких козаків для веселих дітлахів" вийшла друком у Запоріжжі у 1992 році. Вона витримала декілька перевидань та увійшла до шкільної програми. В книзі розповідається, як десятирічний хлопчик вранці втік із дому на Січ, а вдень його зустріли двоє старих характерників, що прошкують доживати віку в Межигірському монастирі. Вони повідомляють юному шукачеві пригод, що Катерина II щойно зруйнувала Запорожжя та завертають малого додому. Дорогою діди-запорожці пояснюють хлопчику звідки взяли могили та звідкіля пішли запорозькі козаки, розповідають про славного козака Голоту і про те, як на Січ дітей приймали. Старі повідомили малюку, чому козаки стриглися "під макітру" й залишали на голові "оселедець", і про багато іншого з життя та побуту козаків. Розповідаючи козацькі легенди та перекази, характерники повсякчас ілюстрували свої оповіді власними вміннями: ставати невидимим, ходити по воді та ін. Автор водночас підкреслював, що цей твір, перш за все художній, за жанром і за сюжетом.

Олександр Виженко: А ще – це своєрідний опис ландшафтів козацьких земель, а ще – скарбниця народної мудрості, а ще – своєрідна дитяча енциклопедія, де, як зірочки по килимку неба, будуть розсипані відповіді на безліч запитань, які можуть зринутися з чуткого дитячого серця. Відомо – дитячі враження найсильніші, і вони все життя входять у наші серця і залишаються в душі до останнього подиху.

Другий ведучий: До слова, письменник Олександр Виженко називав свою книгу "казкою, яка була насправді". А зараз пропоную переглянути буктрейер до цієї захоплюючої книги. *(Перегляд буктрейера)*. Як бачите, справжні козаки були надзвичайними людьми.

Сходінка 2. Складання акрослова

Перший ведучий: Переходимо з вами, друзі, до 2-ї сходінки і я пропоную вам скласти акрослово "КОЗАК". Як це зробити? Біля кожної літери слова "КОЗАК" треба написати рису характеру, притаманну козакам, яка починається з цієї літери. Курінь, який впорається з завданням раніше, зможе заробити аж 3 бали. Завдання зрозуміле? Час пішов! *(Учасники складають акрослова та зачитують їх)*.

Приклад акровіриша

К – кремезний;

О – оригінальний;

З – здоровий;

А – атлетичний;

К – кмітливий.

Другий ведучий: Я в захваті від вашої творчості! У вас вийшли чудові акрослова! Проте, давайте підведемо проміжні підсумки та підрахуємо бали. *(Оголошуються проміжні результати)*.

Перший ведучий: "Хлопчаки-хористи хороше хвалять Хортицю – Храм хоробрих характерників-запорожців!" Так звучить епіграф, який обрав Олександр Євгенович для своєї книги "Легенди та казки Хортиці". В передмові він звертається до читача так...

Олександр Виженко: Мій юний друже! Усе, що ти прочитаєш у цій книзі, – чарівний спів величної Хортиці. Усе це почуло вухо моє та й усе зауважило. Направду, послухай теплого слова мого; я хочу, щоб оці казки та легенди бриніли срібною струною у твоєму щирому серці. *(Демонструється уривок відеопередачі "Казки запорізькі від Санька Сита"* <https://www.youtube.com/watch?v=bvqYfnSC-tM>)

Другий ведучий: До речі, наші Дніпровські пороги колись вважалися одним із нерукотворних чудес світу. Більш грандіозної картини живої природи не існувало в Європі. Відомі історичні особи долали значні відстані і навмисне приїздили в Україну, аби побачити неперевершене за своєю величністю видовище, яке неможливо забути. Найбільший і найстрашніший з усіх Дніпровських порогів був Ненаситець, або Поріг-Дід. Назва порогу походить від його ненаситної вдачі поглинати човни разом з людьми, що наважились випробувати свою долю і пропливти вируючими водами. Страшне ревіння, стогін і рокотання чулися здаля і заповнювали увесь простір довкола, жахаючи самим звуком неприборканої дикої стихії, що не вщухав споконвік і потрясав Дніпровські береги, йдучи відгомоном широкими степами. Велич цього порога і його не-

поборна сила засвідчена численними могилами, що здіймалися на обох берегах, упокоївши сміливців, що наважилися кинути виклик стихії. Назва Дніпра – "Ревучий" – утвердилась в українській історіографії завдяки порогам, зокрема завдячуючи найвеличнішому з усіх Дніпровських порогів – ненаситному Порогу-Діду. *(Демонструється відео "Дніпровські пороги" <https://www.youtube.com/watch?v=fADjzwQt4gU>)*

Перший ведучий: І справді, в народі говорили: "Не подолавши Дніпровські пороги – козаком не станеш". Мабуть, саме через те, що Дніпровські пороги були такими, козаки були й вправними мореплавцями та ладили із водною стихією. Як ви вже зрозуміли, козаком міг стати далеко не кожний. Та й великим воїном ставали не одразу. Для того, щоб досягти успіху у будь-якій справі, потрібно навчатись. Козацькій справі також вчилися. Як саме, можна дізнатися з легенди Олександра Виженка "Січові джури". *(демонструється інсценування легенди "Січові джури")*.

Санько Сито: *(він же О. Виженко)* Хто завів цей звичай серед запорожців ніхто не знає, але те, що був він одним із найгарніших і наймудріших звичаїв, – це точно. При кожному статечному козакові, я вже не кажу про військову старшину, були в обслуговуванні, в кого один, а в кого й більше, хлопчаки-недолітки.

Другий ведучий: Раніше їх називали джурами (чурами), а пізніше – молодиками. Джура доглядав коня названого батька-запорожця, чистив його зброю і, навіть, гострив шаблю. Частими були в козаків військові походи. Була така приказка: "Куди козака доля не кине, все буде козак". А за козаком невідступно прямував і його джура.

Санько Сито: Що й казати, хлопці бачили світи. Трапиться бойовище – чура буде поруч із своїм старшим товаришем: рушницю порохом наб'є, до люльки вогню викрише, води принесе, а то й сам ворога з лука поцілить. Щоб не трапилося, – розділить з ним його перемогу чи поразку.

Перший ведучий: Пригоди та небезпека підстерігали молодиків на кожному кроці, й через те, досягши парубочих літ, вони набували собі великих здібностей й ставали найзавзятішими козаками. Одна із народних дум свідчить, як Іван Луговський у Хмельницького "...дванадцять літ за джуру пробував, всі козацькі звичаї познав".

Санько Сито: Тебе, певне, цікавить, як же козаки вибирали собі джур? А ось як. Подивиться козак на хлопчину своїм всевидючим оком, наче душу проглядаючи наскрізь, а потім, коли зрозуміє, що цей маленький зірвиголова підходить йому, покличе його до себе і мовить чинно:

Козак: Беру тебе до себе джурую. Чи підеш до мене?

Санько Сито: Саме в цей момент дуже важливо для хлопця було не виказати своєї радості.

Юнак: Піду, батьку.

Козак: Смерті не побоїшся?

Юнак: Не побоюся, батьку.

Козак: На лестоці не піддашся?

Юнак: Не піддамся, батьку.

Козак: Вірю тобі, як рідному синові. Дивись же, вірно служи справі всього товариства. Видирай зерно сили Божої. Справжній козак той, у кого душа світла, серце чисте, хто любить людей і правду.

Санько Сито: Після такої промови козак підносив до обличчя навообраного джури лезо шаблі, той торкався язиком холодної сталі, а потім казав:

Юнак: Все зроблю в ім'я правди й щастя України. Слово моє таке ж тверде, як цей клинок.

Санько Сито: І пісня у джур була своя:

Юнак: Хай ця пісня святкова лунає.

Всі ми джури з козацького краю.

Запорожжя – священна державо,

Наша гордість і прадідів слава.

Козачата, козачата,

Всі, як є, співай завзято!

Запорожців юна зміна,

Діти славної Вкраїни.

Січову ми закінчили школу,

Щоби стати в козацьке коло,

Боронити свою Батьківщину

Від ворожих набігів руйнівних.

Санько Сито: Милуємося в тобі і схиляємо голову перед Тобою, Республіко Свободи – вольнице козацька! Движима єдиним поривом лицарської душі й жагою захистити Україну від ворогів-супостатів, ти не забувала піклуватися і про її дітей, про її майбутнє. Чуйним і мудрим був той знаюка козацький, отаман січової школи, який сказав одного разу і на всі часи, для всіх поколінь: **"Козацькому роду нема переводу!"** Воістину так. Нема, і не буде.

Другий ведучий: Оплески нашим артистам! А ми з вами вже дібралися до 3-ої сходинки, де на вас чекає нове випробування.

Сходинка 3. Лови помилку

Перший ведучий: Ви повинні спростувати або погодитись з моїми ствердженнями. Кожна правильна відповідь додасть куреню 1 бал. Відповідаємо по черзі. Починає курінь, в якого зараз більше балів. Тож починаємо.

1. Першим джурую у гетьмана Хмельницького був Іван Луговський. Саме від нього й пішов цей звичай. *(Ні. "Хто завів цей звичай серед запорожців ніхто не знає, але те, що був він одним із найгарніших і наймудріших звичаїв, – це точно");*

2. Джурами або чурами називали в Україні в 16-18 століттях синів козацьких ватажків. *(Ні. Так називали молодих хлопців, що були учнями та зброєносцями у козацької старшини);*

3. Джура доглядав зброю та коня названого батька-запорожця, але до бойовища його не допускали. *(Ні. "За козаком невідступно прямував його джура. Трапиться бойовище – чура буде поруч із своїм старшим товаришем: рушницю порохом наб'є, до люльки вогню викрише, води принесе, а то й сам ворога з лука поцілить");*

4. Джури ставали найзавзятішими козаками, досягши парубочих літ. *(Так. "Пригоди та небезпека підстерігали молодиків на кожному кроці, й через те, досягши парубочих літ, вони набували собі великих здібностей й ставали найзавзятішими козаками");*

5. Коли козак вибирав собі джуру, він спочатку придивлявся до хлопчика, "зазірав йому в душу", потім запрошував на співбесіду. *(Так. "Подивиться козак на хлопчину своїм всевидючим оком, наче душу проглядаючи наскрізь, а потім, коли зрозуміє, що цей маленький зірвиголова підходить йому, покличе його до себе і мовить чинно: "Беру тебе до себе джурою. Чи підеш до мене? ...");*

6. Коли хлопчика посвячували у джури, йому надрізали палець і змішували його кров із кров'ю названого батька. *(Ні. "Козак підносив до обличчя новообраного джури лезо шаблі, той торкався язиком холодної сталі, а потім казав: "Все зроблю в ім'я правди й щастя України. Слово моє таке ж тверде, як цей клинок");*

7. Щоб бути справжнім козаком, треба вірити в Бога, служити товариству, любити людей і правду. *(Так. "Вірно служи справі всього товариства. Видирай зерно сили Божої. Справжній козак той, у кого душа світла, серце чисте, хто любить людей і правду");*

За часів козацтва Запоріжжя називали "Республікою Свободи". *(Так. "Милюємося в тобі і схиляємо голову перед Тобою, Республіко Свободи – вольнице козацька! Движи́ма єдиним поривом лицарської душі й жагою захистити Україну від ворогів-супостатів, ти не забувала піклуватися і про її дітей, про її майбутнє").*

Другий ведучий: Підіб'ємо підсумки цього випробування. *(підводяться підсумки третього випробування та оголошуються загальні результати).*

Перший ведучий: Всі ми знаємо, що "Казка вчить, як на світі жити". А яких казкарів Запорізького краю знаєте ви? Зверніть, будь ласка, увагу на нашу книжкову виставку. Молодці! Так, дійсно, серед запорізьких казкарів: Олександр Авраменко та Ольга Ліщук, Володимир Грановський і Олена Шевчук, Григорій Лютий та Петро Ребро, і, звичайно ж, Олександр Виженко. Його казки неперевершені! До речі, загалом Майстер написав близько 135 казок.

Другий ведучий: У 2017 році на "Книжковій толоці" у Запоріжжі відбулася презентація ще однієї книги Олександра Євгеновича – "Хлопчик-Укропчик", а також вистави, поставленої за її мотивами Про створення книги автор казав так:

О. Виженко: Драматичні події останніх чотирьох років, коли в Україну увірвався підступний і жорстокий ворог, відчуті і пережиті серцем патріота, подарували мені Хлопчика-Укропчика, всіх персонажів казки, і сам сюжет. Вся казка про те, як два маленьких відважних єства, рухомі благородним бажанням, ризикуючи життям, не віда-

ючи, що мають при собі чарівну помічну силу, долають всі перешкоди на своєму шляху і досягають бажаного: перемагають Топтихана, визволяють з полону Мелашку і кізеньку Заміру і щасливо повертаються додому.

Перший ведучий: В книзі переплелися захоплюючі пригоди, правда життя та любов до України. Ця казка про героїчні пригоди нового національного героя. Тож актори Запорізького театру "Пігмаліон" залюбки взялися за інтерпретацію казки. Прем'єра відбулась 29 вересня 2017 року в Обласному центрі молоді. Давайте переглянемо уривки цієї вистави. (демонструються уривки вистави за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=sebk7yD1-gk>)

Другий ведучий: Сподіваюсь, вам сподобалась вистава. А зараз запрошую вас до участі в книжковому летсплеї. Не лякайтеся цієї назви. Летсплей – це запозичення англійського виразу "let's play", що перекладається як "давай пограємо".

Сходінка 4. Давай пограємо

Перший ведучий: Кожна команда отримує текст твору Олександра Виженка, знайомиться з ним та розподіляє ролі серед членів команди. Звертаю вашу увагу на те, що всі учасники мають бути залучені, якщо не головними діючими героями, то у "масовках". Наприклад, січовиками або полтавчанами біля Успенського собору і, навіть, деревами, кущами чи квітами, відповідно до сюжету. На підготовку у вас є 5 хвилин.

Проводиться блиц-інсценування.

Казка про те, як козак Совута перетворився на сову

Читач: Якось під Іванів день захотілося козаку Совуті піти в ліс, щоб відшукати там кущ папороті, або, як її ще називають, кочедижнику, дочекатися півночі й зірвати жаданий цвіт.

Санько Сито: Ти, друже, знаєш певне з матусиних оповідань, що папороть цвіте лише в ніч на Івана Купала і що охороняється вона нечистою силою. То ж знаєш, так? От і добре. Січові діди відмовляли козака Совуту.

Отаман: Навіщо воно тобі, Совуто? Краще не ходи.

Козак Совута: Ні, піду, бо дуже мені кортить помірятися силою з нечистим. Зірву заповітну квітку, й слухняними песиками забігають переді мною нечисті духи. Знову ж, здібності матиму скарби відшукувати, робитися невидимкою... А для козака це діло не зайве.

Отаман: Ну що ти йому скажеш. Раз вирішив – іди. Тільки пам'ятай: ти повинен бути твердим і непохитним проти нечистої сили, щоб перетерпіти всі її спокуси; бути байдужим, щоб не піддатися на всі її хитрощі і обіцянки. Якщо відгукнешся на сатанинський оклик, то він тобі враз голову зверне, чи задушить, чи одурить на все життя.

Читач: Прийшов козак Совута у ліс, відшукав кущ папороті, окреслив коло, сів у тому колі і почав очікувати півночі. Як раптом, звідки не візьмися, копиця палаюча суне – і на Совуту. Він сидить. Вона через нього – він сидить. Потім, вода, так і кру-

тять, так і верне горою! Так як гори ото є, то так вода! Шумить, клекотить... А він сидить. Перейшла вода – він не встав. Все на кущ дивиться.

Козак Совута: Ти дивись – з'явився квітковий пуп'янок. Кольору блакитного, а блищить, як той місяць. І поводитьсь якомось особливо: ось гойдається, як рибальський поплавець на хвилі, а ось підстрибує, як жива пташка.

Санько Сито: Після тої води – упирі набігли з нагайками і – ну! – частувати козака. Але і тоді не злякався Совута. Боляче йому було нестерпно, але він все сидів і чекав, поки розквітне квітка.

Козак Совута: Нарешті ти розцвіла, люба квітко. Та як! Брость раптом спалахнула, мов гарячий вуглик, пішла зростати ушир та вгору. І ось, рівно опівночі, з тріском розгорнулася чичка, як зоря-зоряниця, освітила своїм чарівним сяйвом все навкруги.

Читач: Не розгубився Совута – і зірвав квітку... Вранці, повертаючись на Січ, Совута зайшов у шинок, щоб відсвяткувати такий успіх, і тут до нього підсів старий циган.

Санько Сито: Але то був не циган, друже, ні-і! То був не хто інший, як сам лісовий чорт – чугайстер. Почав він козака розхвалювати, а щедротам його не було кінця: то тютюнцем пригостить, то вареників у шинкарки замовить, а вже горілки підносить – встигай лише чарку спорожнювати. І все з жартами та примовками:

Чугайстер: Хто ти? – Оковита. – А з чого ти? – Із жита. – А звідкіля ти? – Із неба. – А куди ти? – Куди треба. – А квиток у тебе є? – Ні, нема. – Так от тут же тобі й тюрма.

Читач: Що й казати, добре погуляв Совута. Тільки під вечір повернувся він на Січ. На майдані, коло церкви, на очах у всього товариства все й скоїлося.

Санько Сито: Почала його нечиста сила трясти, гнути, та ламати!.. Мабуть, щось-то підмішано було в горілку, не інакше. Потім дзигною завертіло Совуту, та так швидко – от-от злетить. "Фі-і-іть" – і тіло його раптом зникло, наче мара якась, так, що лишилася тільки одна голова. Із тулупа його поволі вилізли кігтісті лапи, потім хвіст, і, нарешті, довгі сірі крила. Він часто-часто заблимав очима, при цьому голова його почала зменшуватися, поки не зробилася завбільшки з кулак, а замість носа з'явився сов'ячий дзьоб. Вискочив тоді з-за кущів лісовий чорт, підхопив із землі вогняну квітку і вдарив нею двічі Совуту по очах. І зробилися вони в нього вміть жовтими та круглими, як у сови.

Чугайстер (верещить): Будеш знати, Совуто, як насміхатися над нечистою силою! Тебе ніхто ніколи не буде любити. Ти не зможеш нічого бачити зранку до вечора і дивитися на сонце. Бути тобі віднині вдень – чоловіком, а вночі – птахом-нічвидом – сірою совою.

Санько Сито: Так і трапилося. Вдень Совута ховався у своїй печері, а вночі виходив із схованки на полювання.

Читач: Але й тоді став козак у пригоді товариству. Покличе його, бувало, до себе отаман і скаже:

Отаман: А-ну, Совуто, облети все навколо Січі та подивись, чи не ховаються десь ворожі бусурмани.

Читач: Він так і зробить. Ніхто не міг сховатися від всевидючого ока Совути. Вірно кажуть: "У козака око зряче, і вночі побаче".

Притча "Арифметика щастя"

Читач: Якось прийшов Старчик до Полтави, сів у Зеленому Гаї, недалеко від Успенського собору, і почав вигукувати:

Старчик: Продаю мудрість; одна Мудрість – копійка, на п'ятак – аж дві!

Читач: Ось підійшов до нього багатій та й каже:

Багатій: Я дам тобі золотий, якщо ти даси мені відповідь на два запитання.

Старчик: Згоден, сідай рядком, поговоримо ладком.

Читач: Багач підсів до Старчика і питає:

Багатій: Ось моє перше запитання: чи належить мудрецю таким промислом промишляти?

Старчик: Чому б і ні. Це єдине, що маю. А гроші потрібні мені. Озирнися довкола: люди з вітру гроші роблять, а я з серцевої думки.

Багатій: Тоді ось тобі друге моє запитання: чи можна мудрість купити за гроші?

Старчик: Можна, якщо слово доречне, якщо сказане допоможе людині подолати проблему.

Багатій: І багато ти так заробляєш?

Старчик: Це вже третє питання. Але відповім. Мудрець – як сіяч – завжди сіє насіння мудрості. Тільки не забуває він, що врожай залежить від багатьох природних умов.

Багатій: Тоді дай мені відповідь ще на одне запитання і отримаєш від мене два золоті.

Старчик: Кажі.

Багатій: Ось у мене завжди добрий урожай, а щастя немає. Чому так?

Старчик: Твої врожаї – твій неспокій. Твої очі відкриті, а сонця не бачать. Чим більше маєш зерна, тим більше щурів у тебе в коморі. Дій, як я, і не думай про прибуток чи збитки.

Читач: Отже, завжди пам'ятайте: за арифметикою щастя – одна копійка дорівнює двом золотим, і навпаки: два золоті – як одна копійка, ні більше, ні менше.

Другий ведучий: Щиро дякую всім учасникам! Ви всі справжні митці! Дуже вдало розіграли казки! Проте, на вас вже чекає наступне випробування на нашій на 5-ій сходинці.

Сходинка 5. Створення антибуків

Перший ведучий: У цьому випробуванні кожен курінь має створити оголошення-антибук. Антибук – це позитивне оголошення. Звичні оголошення мають бути прагматичними: продаж, купівля, акція тощо. У антибуків-оголошень навпаки – жодного прагматизму! Їх функція – подарувати гарний настрій, легкість, надати оптимізму, навіть, у найсіріший день. Наприклад: "Продається бичок солом'яний. Він не їсть та не п'є, отже витрат не потребує. Звертатися до Діда і Баби за адресою: хата під калиною, стріха із соломи, нема нікого вдома". Я пропоную вам скласти саме такі оголошення. Вони мають надаватись від імені героїв казок, які ви щойно розігрували. "Ціна" оголошення-антибуку – 5 балів. На його складання – 5 хвилин. Питання є? Час пішов. *(Команди складають оголошення)*

Другий ведучий: Час сплинув. Запрошую команди-курені по черзі зачитати свої оголошення. *(Команди зачитують свої оголошення)*

Перший ведучий: Щиро дякую командам. Молодці! Дуже дотепні оголошення. Я ледве втрималася, щоб не розреготатись! А зараз підведемо підсумки наших переговорів. *(Оголошуються загальні результати)*.

Другий ведучий: Ми всі добре знаємо, що гумор – не злий сміх: він живить нас оптимізмом і трішки повчає, причому робить це ненав'язливо, по-доброму. На основі такого сміху й виник дотепний твір із комічним сюжетом – гумореска. Гумореска – це невеликий прозовий, віршований або драматичний гумористичний твір. Її завдання дуже прості – звеселяти й виховувати. А ще вона здатна піднімати людям настрій, допомагає розвивати почуття гумору. Події та персонажі в гуморесках зазвичай кумедні, а мова може містити каламбури та інші словесні ігрові прийоми. Ну, й автора гуморесок називають, як...? Правильно! Письменником-гумористом!

Перший ведучий: У нашій літературі гумористів багато, наприклад, Степан Руданський, Володимир Самійленко, Остап Вишня, Олександр Ковінька, Павло Глазовий, Євген Дудар. До цього переліку можна додати й Олександра Виженка з його віршованими гуморесками. Ось послухайте його "Небилицю" – твір, адресований маленьким дітям, щоб розрадити їх і розвеселити.

Перший читець: Небилиця є така:

Під землею птах літає;

Кріт у хмароньці живе;

Океаном слон пливе;

Другий читець: А всі тигри, леви й барси –

Подалися аж до Марса;

Люди в джунглі почвалали,

Сніг голками трамбували;

Перший читець: Джунглі – казка, диво-царство,

Щоб займатись ковзанярством.

У міста зійшлися сови;

Позлітались всі корови;

Другий читець: Підприємці з них чудові,

До роботи край готові.

Вже й товари експортують,

А кальмари їх купують...

Перший читець: Як же ловко жити в світі!..
Ви зі мною згодні, діти?

Якщо скажете мені: "ні", –
Я скажу, що ваше "ні" – "Так!".

Другий читець: Адже наша небилиця –
Пречудова хихітниця!

Другий ведучий: А чи може птах літати під землею, а кріт жити у хмарах? Як слон може плавати в океані, а тигри, леви й барси мандрувати на іншу планету?! У звичному житті, звичайно ж, ні. Але річ у тім, що небилиця – це особлива гумореска з навмисним, для сміху, порушенням логіки. А корисна вона тим, що тренує уяву й розвиває образне мислення. Ну й, звісно, здатна викликати легкий і радісний сміх – недарма ж бо Олександр Виженко назвав її "пречудовою хихітницею"! Можливо, у когось із вас збереглися в пам'яті схожі "улюблені вірші"?

Сходінка 6. Складання "небилиці"

Перший ведучий: Ось і дійшли ми з вами до останньої, шостої сходінки. Запрошую вас виявити творчі здібності та створити власні "небилиці". Кожен курінь отримує перше речення – початок "небилиці" та придумує її продовження. Ви маєте впоратись за 4 хвилини. Краща "небилиця" додасть куренню 3 бали. Ось вам теми для ваших небилиць:

1. Мед за бджолами летів...
2. Зайшло відро в тролейбус...

Курені по черзі зачитують свої "небилиці".

Другий ведучий: Дякуємо вам, друзі! Ви неперевершені фантазери з величезним почуттям гумору. Навіть не знаю, чия "небилиця" крутіша. Гадаю, в цьому випробуванні ви перевершили самих себе. А загальний рахунок складає... (*оголошується рахунок*). Однак, вважаю, що тих, хто програв, серед нас немає. Кожен із вас збагатився новими знаннями, насолоджувався рідною мовою, відчув любов до рідного краю та його історичного минулого.

Перший ведучий: 26 грудня 2018 року Олександр Виженко пішов з життя, залишивши після себе великий спадок та добру пам'ять. Олександр Євгенович заповів нам надзвичайну арифметику щастя. І запам'ятався він нам як світла, просвітлена людина, якого всі любили і поважали. З метою вшанування пам'яті письменника та актора у 2019 році в Запоріжжі було започатковано конкурс казкарів імені Санька Сита, за умовами якого діти мали написати свій варіант продовження казки "Хлопчик-Укропчик". Щоб надихнути та підтримати юних казкарів, організатори конкурсу проводили літературні та театральні майстер-класи. Переможцем конкурсу став дев'ятирічний Алекс із ЗНВК № 63. Він написав продовження "Хлопчика-Укропчика" під на-

звою "Сила в тобі", головним героєм якого став Їжачок-Добрячок. А вже відомий нам театр-студія "Пігмаліон" поставив за казкою переможця нову виставу.

Другий ведучий: Кажуть, людина жива, поки про неї пам'ятають. А це означає, що улюблений письменник українських дітей і дорослих житиме ще багато років. Він житиме у своїй багатій творчій спадщині, яка наповнена добротою, витонченістю та мудрістю дивовижного, світлого казкаря.

Перший ведучий: Друзі! Сьогодні ми вшанували з вами чудову людину, відкрили для себе яскраве та багатогранне ім'я талановитого митця – Олександра Виженка. Сподіваємось, що бажання письменника "сприяти народженню в душах дітей любові до рідного краю, до Батьківщини, допомогти кожній людині (а молодій – перш за все) замислитися не тільки над власною долею, а й над долею рідного народу, вивчати його історію", завдяки вам, сьогодні здійснилося. І ви ще неодноразово будете повертатися до творів нашого видатного земляка. Дякуємо всім! До нових зустрічей в бібліотеці!

Краєзнавче пізнавальне перехрестя "Про що розповідають назви" (за книгою О. Виженка "Легенди та казки Хортиці")

У ході гри діти пригадують географічні назви, які зустрічаються у творі.

1. Острів, на якому знаходилась перша Запорізька Січ. (*Хортиця*);
2. Печера, яка служила козакам Військовою Скарбницею. (*Змієва печера*);
3. На цьому місці виставлялася козацька варта. (*Січові ворота*);
4. Скеля біля Змієвої печери, яка завжди лишалася темною, як ніч, і на ній нічого не росло. (*Чорна скеля*);
5. Назва балки, яка отримала своє найменування від козака, що зірвав квітку – "зорю-зоряницю". Ця квітка "освятила своїм чарівним світом все навкруги". (*Совути-на балка*);
6. "З давніх часів приходили сюди кошові отамани думу думати: як і що заподіяти, щоб ворога здолати". (*Думна скеля*);
7. Висока, з шпильастою верхівкою скеля. (*Скеля Дзвіниця*);
8. На цьому місці "буяв і ріс славнозвісний тисячолітній Хортицький дуб. Височезний, з могутньою кроною й міцним корінням, стояв він на великій галявині, недалеко від берега Славути, суворий і мовчазний". (*Протовче*);
9. Ця "балка отримала свою назву від запорозького полковника, який був не тільки відмінним вояком, а ще й неабияким казкарем". (*Балка Бабурка*);
10. Цю балку називали на честь Охріма-кобзаря; "козаки приходили сюди кожного разу, щоб погуляти й повеселитися". (*Музична балка*);
11. На цьому острові у 1556 році звів замок уславлений український князь Дмитро Іванович Вишневецький. (*Острів Мала Хортиця*).

Двобій "Про що йдеться"

Учасники діляться на дві команди. Кожній зачитуються уривки твору. команди мають відповісти, про що саме йдеться.

Завдання для 1-ї команди:

"Казка про те, як козак Совута перетворився на сову"

1. "Тільки пам'ятай: ти повинен бути твердим і непохитним проти нечистої сили, щоб перетерпіти всі її спокуси; бути байдужим, щоб не піддатися на всі її хитрощі і обіцянки. Якщо відгукнешся на сатанинський оклик, то він тобі враз голову зверне, чи задушить, чи одурить на все життя". *(Це настанова Совуті перед походом за папороттю);*

2. "Боляче йому було нестерпно, але він все сидів і чекав, поки розквітне квітка. І вона розцвіла. Та як! Брость раптом спалахнула, мов гарячий вуглик, пішла зростати ушир та вгору. Нарешті, рівно опівночі, з тріском розгорнулася чичка, як зоря-зоряниця, освітила своїм чарівним сяйвом все навкруги". *(Йдеться про епізод, коли Совута зірвав квітку);*

3. "Потім дзигною завертіло Совуту, та так швидко – от-от злетить. "Фі-і-іть" – і тіло його раптом зникло, наче мара якась, так, що лишилася тільки одна голова. Із тулупа його поволі вилізли кігтисті лапи, потім хвіст, і, нарешті, довгі сірі крила. Він часто-часто заблимав очима, при цьому голова його почала зменшуватися, поки не зробилася завбільшки з кулак, а замість носа з'явився сов'ячий дзьоб". *(Описується сцена, коли Совута перетворився на сову);*

4. "Ховався у своїй печері, а вночі виходив із схованки на полювання" *(Описується життя козака після його перетворення на птаха).*

Завдання для 1-ї команди:

"Казка про те, як сокіл загубив небо"

1. "Спочатку зав'язують соколу очі, не дають пити і їсти, тримають у темряві, і все це для того, щоб помучити його. А потім, коли йому відкриють очі, то потроху дають м'яса, щоб він не боявся людей. Потім прив'язують його довгою мотузкою і пускають на півня чи курку, на гаву чи на горобця, які теж прив'язані мотузкою і у них підрізані крила". *(Розповідь про те, як сокола до полювання привчають);*

2. "У нашого пана яка тільки птиця не живе. Є птахи наші, є заморські... А на тому тижні залетіла на його подвір'я дуже красива птиця. Він з нею і так, і сяк, а та, дурепа, ніякої їжі не приймає, води не п'є. Мабуть, тужить за кимось". *(Епізод розмови з продавцем на ярмарку);*

3. "Він не хотів клювати зерна, я й подумав: це від того, що дзьоб у нього дуже кривий. Ось і підрівняв. Він усе рвався, все бився, бідолашний, на місці не сидів. Я й

подумав: дуже вже довгі та здорові кігті він відростив – вони йому ходити заважають. Ось і підстриг. А заодно й крильця підрізав". (*Бесіда діда Шовкуна з паном в курнику*);

4. "Судилося вам, синочки, бути соколятами, то ж стороніться курей. Тому що курці безпечніше серед соколів, ніж соколу в курнику: там вам дадуть зерна, але відрубують дзьоб, підстрижуть кігті і підріжуть крила". (*Настанова діда Шовкуна хлоп'ятам*).

Літературно-краєзнавчі пазли "Розмай творів Олександра Виженка"

Діти мають поєднати анотацію до книги з її обкладинкою.

1. У цій книзі на основі українських народних пісень, дум, казок, бувальщини та небилиць, а також етнографічних записів Д. Яворницького, П. А. Кащенко тощо, в цікавій та дохідливій формі розповідається про життя і побут українського запорізького козацтва. (*"Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів"*);

2. Казка розповідає про те, як маленький хлопчик вирушив в небезпечну мандрівку зі своїм крилатим другом горобчиком Чубриком, щоб визволити матусю Мелашку і кізеньку Заміру з полону ведмедя Топтихана. Цей твір наповнений яскравою веселою благородства і добра, поваги до родинного кола і любові до природи. Книга містить чорно-білі малюнки, які наймолодші поціновувачі казки можуть розфарбувати. (*"Хлопчик-Укропчик"*);

3. Збірка містить сценарії театралізованих спортивно-розважальних дійств для школярів "Козацькі забави". Запропоновано додатковий матеріал для вчителів із історії виховання дітей на Січі. Для вчителів, організаторів позакласної роботи, методистів. (*"Козацькі забави. Сценарії театралізованих спортивно-розважальних дійств"*);

4. "Друзі пізнаються в біді". Цей крилатий вислів належить батькові байки Езопа. 2600 років тому раб Езоп створив понад 400 байок. Увесь цей час їх переказували з уст в уста, і в такий спосіб до нас дійшло близько 100 творів. На творах Езопа вчилися діти за часів Арістофана в Афінах. Відтоді багато змінилося, та людські вади лишилися тими самими. Чому так? Може, тому, що багатьом людям в дитинстві ніхто не читав байок Езопа? Найновіший переказ байок Езопа для цієї книжки зробив справжнісінький казкар, український соловейко Олександр Виженко. Він переказав 35 байок! Ця збірка може стати щепленням проти жадібності, ліні, пихи, невдячності та інших вад. (*"Байки Езопа в переказі Олександра Виженка"*);

5. Тексти Сковороди в оригіналі непрості навіть для дорослих. В книзі спрощено їх сприйняття, але збережені авторський стиль і цілісність. Завдяки ілюстраціям-загадкам читання байок перетворено на дитячу гру. В цій арт-грі відкриваються нові світи. Кожна гра містить 4 частини: байку, малюнок, силу байки та підказку до малюнка від художниці. Запрошуємо вас читати, розглядати та шукати сенси! (*"Сковорода - дітям. Байки в переказі Олександра Виженка і малюнках-загадках Анни Сезон"*).

Бібліографія

Найпопулярніші твори письменника

Виженко, О. Є. Абетка для дорослих, ще й діток, щоби мовний цвів садок / О. Є. Виженко. – Черкаси : Брама-Україна, 2007. – 160 с.

Виженко, О. Є. Байки Запорозькі / О. Є. Виженко. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2012. – 107 с.

Виженко, О. Є. Байки Езопа / в переказі О. Є. Виженка. – Київ : Час майстрів, 2020. – 88 с. : іл. – (Найкраще – дітям).

Виженко, О. Є. Григорій Сковорода – дітям / байки в переказі О. Є. Виженка. – Київ : Час майстрів, 2021. – 106 с. : іл. – (Найкраще – дітям).

Виженко, О. Є. Живиця-чудовиця : дитячі веселі жартівливі вірші / О. Є. Виженко. – Запоріжжя : Просвіта, 2006. – 36 с.

Виженко, О. Є. Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів / О. Є. Виженко. – Львів : Світ, 2008. – 112 с. : іл.

Виженко, О. Є. Козацькі забави : сценарії проведення театралізованих спортивно-розважальних дійств / О. Є. Виженко. – Тернопіль : Підручники & посібники, 2004. – 64 с.

Виженко, О. Є. Крилатий вовк: поет. збірка / О. Є. Виженко – Запоріжжя : Просвіта, 2005. – 92 с.

Виженко, О. Є. Легенди та казки Хортиці / О. Є. Виженко. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – 54 с. : іл.

Виженко, О. Є. Сонети пана Шекспіра / О. Є. Виженко. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2013. – 316 с.

Виженко, О. Є. Україна кохання : [фольклорне дослідження] / О. Виженко. – К. : Деркул, 2005. – 280 с.

Виженко, О. Є. Хлопчик-Укропчик : повість-казка / О. Є. Виженко. – Луцьк : Терен, 2017. – 84 с.

Виженко, О. Є. Якщо: поезія / О. Виженко. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2013. – 170 с.

Література про життя і творчість

Бобришева, Л. Б. Олександр Виженко «Історія Запорозьких козаків для веселих дітлахів» : [урок] / Л. Бобришева // Література рідного краю. – Запоріжжя, 2005. – С. 51–53.

Корицька, Г. Література рідного краю : навчально-методичний посібник. – Запоріжжя : Просвіта, 2005. – 72 с.

Гранишевская, Е. «Історія Запорозьких козаків» до Кембриджа довела : [прізвище Виженка занесено до Книги біографій талановитих людей] / Е. Гранишевская // МИГ. – 1994. – 8 февр. – С. 2.

Е, діду Базікало, у Кахикала пам'ять краща: із спостережень над книжкою О. Виженка "Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів" // Запорозька Січ. – 1994. – 19 квітня.

Легенди та казки Хортиці від Олександра Виженка: [презентація книги] // Запорозька Січ. – 2001. – 24 лютого. – С. 7.

Москалина, Н. Вірші від казкаря: [презентація книги О. Виженка "Крилатий вовк"] // Запорізька правда. – 2005. – 1 березня. – С. 3.

Пестрікова, О. Шляхами козацької слави : гра-подорож за книгою «Історія Запорозьких козаків для веселих дітлахів» / О. Пестрікова // Шкільний світ. – 2004. – № 40. Солонина, Є. У Запоріжжі написаний український аналог "Камасутри" [книга О. Виженка "Україна кохання"] // Суббота плюс. – 2005. – 7 юлія. – С. 8.

Електронні ресурси:

Твори <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=21595>

Буктрейлер до книги Олександра Виженка «Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів» https://www.youtube.com/supported_browsers?next_url=https%3A%2F%2Fwww.youtube.com%2Fwatch%3Fv%3DdEMs8xbS8Yk&ab_channel=Запорізькаобласнабібліотекадляюнацтва

Весела абетка <http://abetka.ukrlife.org/khortytsya.htm>

Запорізькі письменники: Олександр Виженко http://zapolit.blogspot.com/p/blog-page_67.html

Зустріч для Вас : Олександр Виженко <https://www.youtube.com/watch?v=XKslIoeRBOw>

Олександр Виженко ЖИВИЦЯ-ЧУДОВИЦЯ (дитячі веселі жартівливі вірші)

<http://abetka.ukrlife.org/zhyvytsya.htm>

Прес-центр про «Абетку» Виженка [Архівовано 12 березня 2016 у Wayback Machine.]

Спогади та роздуми (Олександр Виженко)

<https://www.youtube.com/watch?v=VnuXLjuiMmo>

Стаття про вихід кліпу «Очі небесної сотні» [Архівовано 15 лютого 2022 у Wayback Machine.]

У Запоріжжі вшанували пам'ять актора та письменника О. Виженка

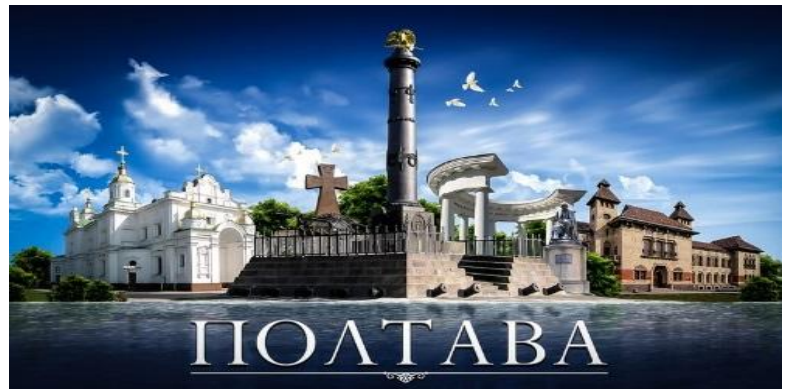
<https://tvmtm.online/u-zaporizhzh-vshanuvai-pam-yat-aktora-ta-pismennika-o-vizhenka/>

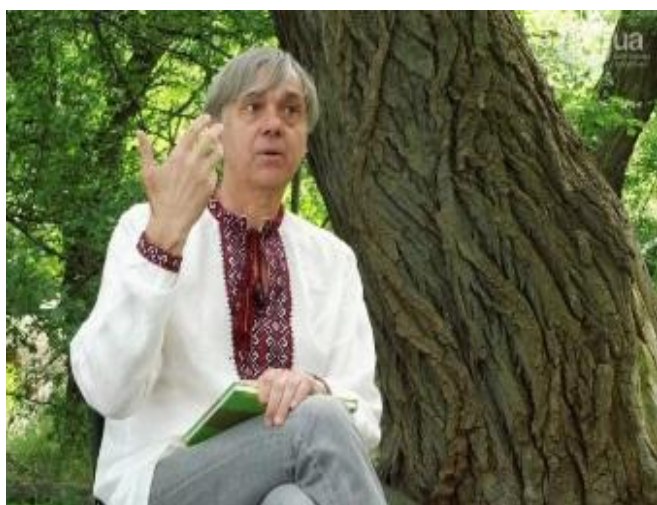
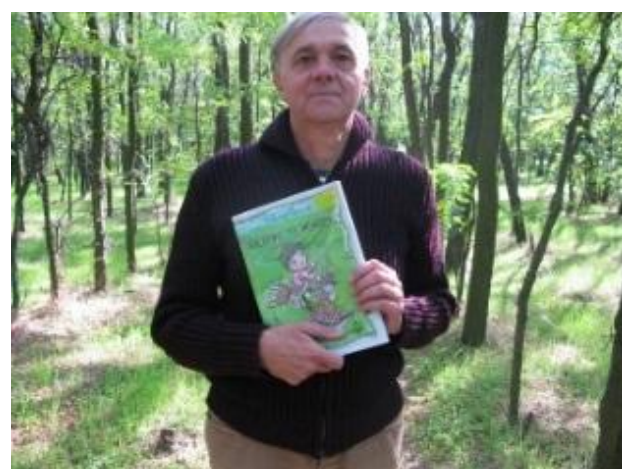
Устиченко І. В. Тест: О. Виженко «Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів» <https://vseosvita.ua/test/ovyzhenko-istoriia-zaporozkykh-kozakiv-dlia-veselykh-ditlakhiv-126936.html>

Хлопчик-Укропчик Олександр Виженко театр Пігмаліон

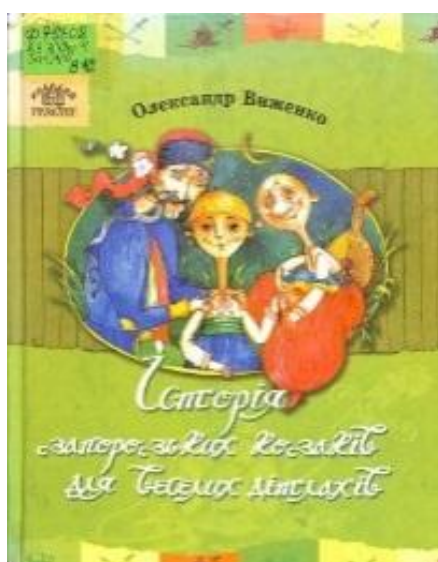
<https://www.youtube.com/watch?v=sebk7yD1-gk>

Додаток 1

Додаток 2

**Комунальний заклад "Запорізька обласна
бібліотека для дітей "Юний читач"
Запорізької обласної ради**

69006

м. Запоріжжя,

вул. В. Лобановського, 14

Телефони: (061) 236-85-62

236-85-63

236-86-27

236-86-49

Електронна пошта: zobd@ukr.net

Сайт: <http://zobd.zp.ua>